

Hyrje

Viti 2020 shënoi marrjen e kryesimit të OSBE-së nga shteti shqiptar, dhe rrjedhim, krahas angazhimeve në nivel kombëtar, shteti shqiptar mbajti në vëmendje edhe angazhimet në nivel rajonal dhe ndërkombëtar.

Një grup organizatash të shoqërisë civile në vendin tonë, përkatësisht Komiteti Shqiptar i Helsinkit (KShH), Civil Rights Defenders (CRD), Instituti për Studime Politike (ISP), Birn Shqipëri, Qendra për Nisma Ligjore Qytetare (QNLQ), Shërbimi Ligjor Falas (TLAS) kanë zbatuar nismën “Vlerësimi i të drejtave të njeriut dhe shtetit të së drejtës gjatë kryesimit të shtetit shqiptar në OSBE”. Kjo nismë vjen në kuadër të kryesisë së Shqipërisë në Organizatën për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë (OSBE), nën koordinimin e rrjetit ndërkombëtar “Platforma e Solidaritetit Qytetar” (CSP) dhe me mbështetjen financiare të SIDA dhe Rrjetit Suedez të OSBE-së.

Në sajë të përvojës dhe ekspertizës së tyre këto organizata kanë pasqyruar këndvështrimin objektiv, profesional dhe të paanshëm, performancën e shtetit shqiptar gjatë kryesimit të OSBE-së, sa i takon respektimit të drejtave të njeriut lidhur me këto fusha:

1. Ecuria e Reformës në drejtësi
2. Lufta ndaj korrupsionit dhe pandëshkueshmërisë
3. Zgjedhjet e lira dhe të ndershme
4. Liria e medias
5. Të drejtat e njeriut në kushtet e Covid-19
6. Barazia Gjinore

Për secilën nga fushat e mësipërme është hartuar një raport me gjetjet dhe rekomandimet kryesore, bazuar në një metodologji pune të dakordësuar mes ekspertëve të organizatave të shoqërisë civile dhe me orientimin e Civic Solidarity Platform. Raportet janë përgjegjësi e ekspertëve të organizatave që i kanë punuar dhe nuk pasqyrojnë detyrimisht këndvështrimet e CSP-së, SIDA-s dhe Rrjetit Suedez të OSBE-së.

Gjashtë raportet i janë nënshtruar fillimisht një procesi të konsultimi publik me aktorë vendas të institucioneve shqiptare dhe shoqërisë civile (përfshi organizatat ndërkombëtare të akredituara në vendin tonë), në tre sesione të zhvilluara në datat 16, 17 dhe 18 Nëntor 2020. Komentet dhe sugjerimet e palëve të interesuara në këto sesione janë rishikuar nën qasjen e respektimit të pavarësisë së brendshme dhe të jashtme të ekspertëve të gjashtë organizatave që kanë kontribuar për përgatitjen e tyre.

Civic Solidarity Platform dhe gjashtë organizatat e shoqërisë civile në vend realizuan tryezën përmblylëse ku u prezantuan gjetjet dhe rekomandimet kryesore në fushat e monitoruara dhe të vlerësuara. Në këtë tryezë morën pjesë përfaqësues nga OSBE dhe vendet anëtarë të Organizatës, institucionet vendase shqiptare (legjislativ, ekzekutiv, gjyqësor dhe ato të pavarura), institucione të tjera ndërkombëtare (Këshilli i Evropës, Kombet e Bashkuara, Bashkimi Evropian, etj), anëtarë të rrjetit CSP-së, aktorë të shoqërisë civile dhe medias.

(i) Ecuria e zbatimit të Reformës në Drejtësi

Kuadri i ri ligjor i sistemit të drejtësisë në Shqipëri është konceptuar nën frymën e standardeve dhe praktikave të mira ndërkombëtare që synojnë forcimin e pavarësisë dhe paanshmërisë së gjyqësorit dhe drejtësisë në tërësi. Por si rezultat i klimes politike në vend, zbatimi i tij në praktikë mbetet sfidë, kjo edhe për shkak të vështirësive për të gjetjen e kandidatave në institucionet e reja të drejtësisë që plotësojnë kriteret dhe gëzojnë integritet të lartë moral dhe profesional sikurse dhe vështirësive për të patur burime njerëzore të specializuara që të lehtësojnë funksionarët e rinj të sistemit të drejtësisë, etj.

Vettingu vlerësohet si një nga shtyllat më të rëndësishme të reformës në drejtësi, i cili u bë realitet fillimisht me miratimin e amendamenteve kushtetuese 4 vite më parë. Bilanci i procesit të vettingut në këto 3 vite të zbatimit është pozitiv në drejtim të pastrimit të sistemit të drejtësisë nga gjyqtarë dhe prokurorë që u gjetën me probleme më së shumti me kriterin e pasurisë dhe më pak me kriterin e pastërtisë së figurës ose lidhjet me krimin e organizuar dhe me kriterin e aftësive profesionale. Vettingu theu mitin e ‘pandëshkuesshmërisë’ duke filluar nga nivelet më të larta të instancave të drejtësisë, edhe pse kjo në aspektin administrativ dhe jo penal. Megjithatë, për të përmbushur besimin e publikut, ritmi i këtij procesi duhet rritur dhe duhet unifikuar më tej vendimmarrja e lidhur me këtë proces. Vendimet e shkarkimit dhe të konfirmimit në 10 muajt e parë të këtij viti janë pothuajse në përqindje të afërta, por nëse marrim si referencë dhe rastet e ndërprerjeve/përfundimit për shkak të dorëheqjeve, daljes në pension, etj, numri i prokurorëve dhe gjyqtarëve që mbeten në sistem pas procesit të vettingut është në pakicë.

Pas gati 2 vitesh me vonesë, më dhjetor të 2018, u ngritën dy institucione të reja kushtetuese dhe të pavarura të drejtësisë, KLP dhe KLGJ, përgjegjëse për të qeverisur përkatësisht sistemin e prokurorisë dhe gjyqësorit. Pavarësisht rezultateve të punës që këto Këshilla kanë arritur deri më tani, sfidave dhe vështirësive jo të pakta me të cilat janë përballur në dy vitet e para të punës së tyre, ekziston nevoja për përmirësimin e nivelit të transparencës ndaj publikut, rritjen e besimit për përgjegjshmërinë dhe llogaridhënien e këtyre institucioneve dhe përshpejtimin e ritmeve të punës për t’ju përgjigjur vakancave në sistemin e prokurorisë dhe atë gjyqësor. Aktualisht, sistemi gjyqësor dhe/ose i prokurorisë përballet me (i) mungesë të burimeve njerëzore si pasojë e procesit të rivlerësimit kalimtar; (ii) rritje progresive të numrit të çështjeve nga viti në vit; (iii) ngarkesë pune për gjyqtar disa-fishin e normës evropiane në vit dhe (iv) rritje të stokut të çështjeve të prapambetura.

Themelet e institucioneve të reja të sistemit të drejtësisë, edhe pse kanë kaluar rreth 4 vite e gjysëm nga miratimi i ndryshimeve kushtetuese nuk janë ende të plota. Vendi nuk ka një Gjykatë Kushtetuese funksionale prej vitit 2018, Byroja Kombëtare e Hetimit që pritet të luftojë korrupsionin dhe krimin e organizuar nuk është plotësuar ende me hetues (në proces) ndërkohë që Gjykata e Lartë (institucioni më i lartë që ushtron pushtetin gjyqësor në RSH) nuk mund të ushtrojë plotësisht funksionet e saj pasi ka 3 nga 17 anëtarë, çka krijon ndër të tjerash vonesa në aksesin dhe dhënien e drejtësisë prej saj.

Inspektori i Lartë i Drejtësisë, institucioni më i ri i drejtësisë i krijuar 3 vite me vonesë, në janar të këtij viti, rezulton se është në proces administrimi dhe shqyrtimi fillestar të një numri të konsiderueshëm ankesash (1339) lidhur me veprimtarinë e gjyqtarëve/prokurorëve të mbartura

ndër vite. ILD operon me kapacitete të kufizuara si rezultat i vakancave në inspektor dhe vështirësive me karakter objektiv që janë ndeshur në drejtim të rekrutimit të inspektorëve në radhët e gjyqtarëve/prokurorëve, por dhe nga jashtë sistemit.

(ii) Lufta kundër korrupsionit dhe pandëshkueshmërisë

Gjatë këtyre tre dekadave të demokracisë, zbatimi në praktikë i konventave ndërkombëtarë në fushën e anti korrupsionit dhe legjislacionit të brendshëm përkatës dhe veçanërisht lufta ndaj pandëshkueshmërisë, sidomos në radhët e zyrtarëve të nivelit të lartë publikë, vijon të mbetet një sfidë për Shqipërinë.

Grupi i Shteteve kundër Korrupsionit në Këshillin e Evropës (GRECO), publikoi raportin periodik për Shqipërinë, në 3 Dhjetor 2020, ku ndër të tjerash evidentohet se, mungojnë "historitë e suksesit" në luftën kundër korrupsionit, të cilat do të rrisnin besimin e publikut te sistemi. Si vend pjesëmarrës i OSBE-së dhe kryesuese e organizatës për vitin 2020, Shqipëria vlerësohet se duhet t'i forcojë përpjekjet në luftën kundër korrupsionit, në mënyrë të veçantë kundër korrupsionit në nivelet e larta. Sipas raporti, vendi duhet të shtojë përpjekjet për të rritur konkurrueshmërinë, të ulë humbjet në fushën e prokurimeve publike dhe të bëjë një monitorim më të saktë dhe të thelluar të kontratave koncesionare.

Analiza e një larmishmërie të dhënash (raporte të organizatave ndërkombëtare, vendase dhe të dhëna të siguruar zyrtarisht nga autoritetet përgjegjëse) tregojnë se Shqipëria regjistron mungesë konkurrence në fushën e prokurimeve publike, ndërkohë që dëmi ekonomik si pasojë i shkeljes së barazisë së operatorëve pjesëmarrës në tendera është i lartë. Sipas Raportit vjetor të Performancës për vitin 2019 të KLSH-së, efektet negative për buxhetin e shtetit në fushën e prokurimeve arrijnë vlerën 50.5 miliardë lekë ose 408 milionë euro. Sipas databazës së prokurimeve publike të publikuar nga Instituti Shqiptar i Shkencës (AIS), institucione nga sektori i shëndetësisë, ndërmarrjet shtetërore, Agjencia e Blerjeve të Përqendruara dhe Fondi Shqiptar i Zhvillimit, nga 1 janari 2020 deri në 31 gusht 2020-të kanë kryer 2,598 procedura prokurimesh publike me një vlerë totale prej 32.4 miliardë lekë. Nga 520 procedurat e klasifikuara nga AIS me flamur të kuq, 323 procedura prokurimi kanë rezultuar me mungesë konkurrence, pasi prokurimi është zhvilluar me një operator të vetëm pjesëmarrës. Megjithë, denoncimet e shpeshta nga media apo në publik, të rasteve të shkeljes së barazisë në tenderë publik dhe korrupsionit me prokurime publike, të dhënat e Prokurorisë së Përgjithshme tregojnë se numri i procedimeve për veprën penale të parashikuar nga neni nr. 248 i Kodit Penal: "Shkelja e barazisë në tenderë apo ankande publike" është i ulët.

Të dhënat sasiore për procedimet penale të veprave të lidhura me korrupsionin, tregojnë se goditja e këtij fenomeni përqendrohet kryesisht tek zyrtarët e nivelit të ulët dhe të mesëm, ndërkohë që procedimet kundër zyrtarëve të nivelit të lartë numërohen me gishtat e njërës dorë. Të dhënat e Prokurorisë së Posaçme Kundër Korrupsionit dhe Krimin të Organizuar, SPAK, e cila efektivisht ka filluar të funksionojë në dhjetor 2019, tregojnë që në 8 muajt e para të vitit 2020-të janë regjistruar 117 procedime penale për vepra që lidhen me korrupsionin dhe janë vendosur nën hetim 119 persona të dyshuar. SPAK ka regjistruar 3 procedime penale për nenet 245 dhe 260 të Kodit Penal, që lidhen me korrupsion aktiv dhe pasiv të zyrtarëve të lartë dhe të zgjedhurve vendorë. SPAK, njoftoi më 30 prill se po kryen hetime intensive për prokurimet e zhvilluara në kushte

emergjence të pandemisë së COVID-19 nga Ministria e Mbrojtjes dhe se po verifikohen denoncimet publike për prokurimet e zhvilluara nga Ministria e Shëndetësisë me procedurë të klasifikuar "sekret".

Prej vitit 2016, Shqipëria ka një ligj të veçantë për sinjalizimin e korrupsionit apo praktikave të paligjshme në vendin e punës, i cili ofron garanci dhe mbrojtje të sinjalizuesve nga hakmarrja e punëdhënësve të tyre. Sinjalizuesit në shumë vende të botës njihen ndryshe si bilbilfryrës. Zbatimi i këtij ligji në praktikë evidenton një numër të ulët sinjalizimesh korrupsioni në vendin e punës (në sektorin publik dhe privat), veçanërisht në mekanizmin e sinjalizimit të brendshëm. Asnjë rast i sinjalizuar që është hetuar administrativisht dhe që i është dërguar prokurorisë përgjegjëse, nuk ka kontribuar në dënimin penalisht të personave ndaj të cilit është bërë sinjalizimi.

(iii) Zgjedhjet e Lira dhe të Ndershme

Gjatë vitit 2020 të kryesimit të OSBE, Shqipëria nuk shfrytëzoi mundësinë të realizonte një reformë zgjedhore të plotë, të hapur, gjithëpërfshirëse dhe në pajtim të plotë me të gjitha rekomandimet prioritare të OSBE/ODIHR.

Në tërësi, proceset për ndryshimet kushtetuese të dt.30 Korrik dhe ndryshimi dy herë i Kodit Zgjedhor brenda të njëjtit vit (në 23 korrik dhe në 5 tetor) u shoqëruan me tensione, mosbesim dhe kontestime midis forcave politike kryesore në vend, si dhe kaluan përmes një procesi jo transparent dhe jo bashkëpunues me shoqërinë civile.

Legjislacioni i ri zgjedhor ka reflektuar pjesërisht rekomandimet prioritare të OSBE të dhëna në dy dekadat e fundit si dhe ka sjellë elementë të ri eksperimentalë në sistemin zgjedhor. Pavarësisht se lista e hapura (pjesërisht) vlerësohen si më demokratike nga një pjesë e aktorëve të shoqërisë civile, ndryshimi i sistemit zgjedhor që preku fillimisht aktin themeltar në hierarkinë e legjislacionit, Kushtetutën e RSH-së, nuk u shoqërua me një studim të thelluar, por as me një debat gjithëpërfshirës të maturuar në kohë, sa i takon avantazheve dhe disavantazheve të tij në kontekstin social, ekonomik si edhe politik të vendit tonë. Shqetësim mbetet mosdepolitizimi i organeve të administrimit zgjedhor në të tre nivelit dhe ruajtja e formulës partiake njësoj si në Kodin e mëparshëm të emërimit të komisionerëve në nivelet e dyta dhe të treta, si dhe mungesa e progresit në reformimin e legjislacionit mbi partitë politike.

Megjithatë, praktika e zhvillimit të zgjedhjeve parlamentare apo të qeverisjes vendore në vitet e kaluara në vendin tonë, ka evidentuar se ka qenë kryesisht mungesa e vullnetit politik, brishtësia e institucioneve dhe situatat e tensionuara midis forcave politike kryesore, **dhe jo mangësitë në ligj**, faktorët apo arsyt kryesorë që nuk kanë garantuar zgjedhje të standarteve ndërkombëtare. Edhe pse fushata zgjedhore për zgjedhjet e ardhshme parlamentare të vitit të ardhshëm (2021) nuk ka filluar zyrtarisht, efektet e saj kanë filluar të ndihen dukshëm në publik në mënyrë të parakohshme. Veçanërisht nga muaji shtator dhe në vijim të këtij viti, publikisht artikulohe në mënyrë të përshkallëzuar, akuza të ndërsjellta, me elementë të gjuhës së urrejtjes dhe denigrues, që reflektojnë klimën e mosbesimit të thellë reciproke nga përfaqësues të forcave kryesore politike në vend.

Tri rekomandimet kryesore lidhur me raportin e zgjedhjeve të lira dhe të ndershme janë:

- a. Në funksion të zgjedhjeve parlamentare 2021 organet e administrimit zgjedhor, veçanërisht KQZ si dhe çdo organ tjetër publik i ngarkuar me përgjegjësi për mbarëvajtjen e procesit zgjedhor duhet të demonstrojnë përgjegjësi, llogaridhënie dhe transparencë ndaj publikut, jashtë çdo ndikimi politik, për të përmbushur në kohë dhe me cilësi detyrimet dhe kompetencat përkatëse.
- b. Partitë politike të demonstrojnë akte konkrete të vullnetit për garantimin e barazisë së garës brenda tyre, për standarde etike dhe kandidatë më integritet, si dhe për t'i dhënë prioritet parimeve kushtetuese mbi zgjedhjet e përfaqësimit.
- c. Organeve të drejtësisë penale, i rekomandohet të hetojnë me objektivitet, në mënyrë të gjithëanshme dhe të plotë dhe kur është rasti me vetë iniciativën e tyre (sipas dispozitave përkatëse të Kodit të Procedurës penale), rastet e denoncuar apo të sinjalizuara të shitblerjes së votës.

(iv) Liria e medias

Analiza e të dhënave cilësore dhe sasore të mbledhura tregon se liria e medias gjatë kryesisë së OSBE-së nga Shqipëria, ka qenë nën presion nga sulmet e vazhdueshme – fizike dhe verbale, ndaj gazetarëve dhe medias online, përndjekje nga policia me akuza për shpërndarje paniku, mbyllje të faqeve të internetit dhe medias online, përpjekjet e qeverisë për të zgjeruar kompetencat e Këshillit të Etikës dhe të Autoritetit të Mediave Audiovizive për kontrollin e përmbajtjes së medias online, si dhe rënien e të ardhurave nga reklamat si pasojë e situatës së emergjencës shëndetësore të krijuara nga pandemia e COVID-19.

Pritet që qeveria të hartojë një draft të ri të projektligjit për median audiovizive, por është e paqartë dhe ka mungesë transparence ndaj aktorëve të shoqërisë civile, medias dhe grupeve të interesit se kur do të prezantohet për konsultim publik, projektligji i ri. Sipas vendimit të Këshillit të Bashkimit Europian në mars të këtij viti, për hapjen negociatave me Shqipërinë dhe Maqedoninë e Veriut, para konferencës së parë ndërqeveritare, qeveria shqiptare duhet të zbatojë një numër kushtesh, përfshirë “ndjekjen e rekomandimeve të Komisionit të Venecias për legjislacionin kontrovers kundër medias.”¹

Nën perspektivën e kryesimit të OSBE-së nga Shqipëria, i rekomandohet qeverisë shqiptare të përmbushë frymën e angazhimeve të marra si anëtare e Këshillit të Europës dhe OSBE-së për të siguruar një mjedis të favorshëm për lirinë e shprehjes dhe të medias, duke ndaluar sulmet verbale ndaj gazetarëve dhe duke rritur përpjekjet për të zbardhur sulmet fizike ndaj tyre. Bazuar në referencat Kushtetuese për lirinë e medias, që parashikojnë se kufizimet ndaj kësaj të drejte duhet të jenë proporcionale dhe të bazohen në jurisprudencën e Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut, qeveria shqiptare duhet të tërhiqet nga përpjekjet për ta vënë përmbajtjen e medias online nën kontroll të enteve administrative, pa garanci për pavarësinë dhe paanësinë e tyre.

¹ Konkluzione të Këshillit mbi zgjerimin dhe stabilizimin dhe procesin e asociimit - Shqipëria dhe Republika e Maqedonisë së Veriut, Këshilli i Bashkimit Europian, 2020, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7002-2020-INIT/en/pdf>, aksesuar në 04.0.2020.

Duke u mbështetur në praktikat më të mira ndërkombëtare për të luftuar lajmet e rreme, propagandën, dezinformimin dhe shkeljet etike në median online, i rekomandohet shoqërisë civile, medias dhe gazetarëve të punojë për forcimin e entit vetërregullues të pavarur që përfshin të gjithë palët e interesuara nga komuniteti i medias.

(v) Të drejtat e njeriut në kushtet e pandemisë globale - Covid 19

Për shkak të situatës së krijuar nga pandemia e COVID-19, në dt.24 Mars të këtij viti (2020), qeveria shqiptare shpalli gjendjen e fatkeqësisë natyrore e cila zgjati tre muaj. Gjatë kësaj gjendje, Shqipëria derogoi zyrtarisht nga disa nene të Konventës Europiane për të Drejtat e Njeriut (KEDNJ), të cilat afirmojnë lirinë e lëvizjes, lirinë e tubimit, të drejtën për jetë private dhe familjare, të drejtën e pronës dhe të drejtën për edukim.

Pavarësisht detyrimeve ligjore dhe nevojës së shtuar për informacion, masat kufizuese dhe zhvendosja e komunikimeve dhe veprimtarisë së institucioneve online, patën ndikim negativ në ushtrimin e të drejtës për informim. Kjo ka prekur veçanërisht njerëzit në nevojë që i përkasin grupeve të marginalizuara (psh personat me aftësi të kufizuara, ata në vështirësi ekonomike, pa akses në internet), etj. Gazetarët dhe përfaqësuesit e organizatave të shoqërisë civile kanë hasur vështirësi për të marrë informacion zyrtar dhe kanë raportuar rënie të transparencës. Numri i ankesave të marra nga zyra e Komisionerit për Mbrojtjen e të Dhënave Personale dhe të Drejtën e Informimit, gjatë periudhës së pandemisë mars – korrik 2020 është i lartë dhe shënon një shifër prej 235 ankesash dhe në 65% të këtyre rasteve institucionet e kanë përmbushur detyrimin e tyre vetëm pas ankimit nga subjektet që kanë patur vështirësi për të marrë informacion. Në vetëm 6% të rasteve Komisioneri është shprehur me vendim dhe në asnjë prej tyre nuk është vënë sanksion administrativ/gjorbë. Megjithatë, është pozitiv fakti që disa institucione i janë përshtatur nevojës për të informuar publikun për veprimtarinë e tyre, duke qasur forma inovatore të teknologjisë së informacionit si psh Kuvendi i Shqipërisë, disa prej Bashkive në vend, etj.

Gjatë periudhës së pandemisë u miratuan ndryshime të rëndësishme në ligje të rëndësishme së veçantë si në Kodin Penal, Kodin Zgjedhor, në legjislacionin për taksat, buxhetin, etj. Një pjesë e konsiderueshme e këtyre ndryshimeve nuk respektojnë kërkesat e konsultimit publik efektiv, u kritikuan nga organizatat e shoqërisë civile dhe grupe interesi, ndërkohë që vendi nuk kishte (dhe nuk ka) një Gjykatë Kushtetuese funksionale ku këto ligje të kundërshtoheshin sa i takon pajtueshmërisë me Kushtetutën. Në një situatë krejtësisht jo të përshtatshme për vendin, qeveria vendosi të shembë godinën e Teatrit Kombëtar, pavarësisht kundërshtive të vazhdueshme të një pjese të artistëve dhe aktivistëve të të drejtave të njeriut.

Pezullimi i përkohshëm i veprimtarisë gjyqësore shkaktoi reagime të ndryshme duke filluar nga cënimi i të drejtës për një proces të rregullt ligjor, veçanërisht në komponentin e aksesit në drejtësi dhe ndikimin që pati në vonesat në proceset gjyqësore, dhe deri tek implikimet për të drejtën për të ushtruar profesionin, veçanërisht të avokatëve. Të dhënat për 2020 raportojnë se numri i dosjeve të mbartura që presin të gjykohen në të gjitha gjykatat në vend është 92,602, ndërkohë që një vit më parë, për 2019 numri i dosjeve të mbartura ishte 77,853. Në shumë vende u prezantuan masa si dhe legjislacion i ri për videokonferencat, dosjet digjitale gjyqësore, etj, ndërkohë që në vendin tonë, asnjë prej masave nuk lidhej me përshtatjen e shërbimeve të gjykatës me metodat digjitale.

Disa nga kufizimet e vendosura gjatë pandemisë si edhe kontrollet për të vërtetuar nëse njerëzit po respektojnë karantinën, gjurmimi i kontakteve të tyre, raportimi i detyrueshëm i të dhënave mjekësore, publikimi i të dhënave sensitive lidhur me shëndetin e pacientëve kanë krijuar pikëpyetje mbi respektimin e të drejtës për jetë private dhe familjare si dhe proporcionalitetin apo domosdoshmërinë e kufizimeve të vendosura.

Nga marsi deri në korrik të 2020-ës ka patur 48 organizime tubimesh dhe gjatë tyre janë proceduar penalisht 307 individë për organizim dhe pjesëmarrje në tubime të paligjshme. Ndër këto tubime, 9 janë shpërndarë nga Policia dhe në disa prej tyre është përdorur dhunë. Disa prej këtyre rasteve janë ende në hetim nga Avokati i Popullit² që ka rekomanduar ndërprerjen e praktikës së Policisë së Shtetit për moslejimin e tubimeve dhe gjithashtu përmirësimin e kuadrit ligjor me qëllim garantimin e kësaj të drejte kushtetuese duke respektuar protokollet përkatës shëndetësore gjatë pandemisë. Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi, ka theksuar se pas shpërthimit të pandemisë zbatimi i urdhrin të ndalimit të tubimeve ka çaluar pasi nuk aplikohet në mënyrë të njëtrajtshme. Shpërndarja e tubimeve dhe procedimet e pjesëmarrësve kanë vijuar edhe gjatë muajve pasues, edhe pse pas shtatorit 2020 aktivitetet elektorale të partive politike janë zhvilluar normalisht pas shpalljes së datës së zgjedhjeve nga Presidenti i RSH më 6 shtator 2020. Së fundmi, për shkak të Covid, Qeveria ka ndaluar grumbullimet me më shumë se 10 persona, përfshi këtu ato të partive politike, çka është kontestuar nga Partia Republikane si antikushtetues në Gjykatën Kushtetuese³.

(vi) Dhuna me bazë gjinore dhe diskriminimi ndaj grave

Pavarësisht përmirësimit të vazhdueshëm që ka pësuar kuadri ligjor në vendin tonë, veçanërisht atij për luftën kundër dhunës në familje, zbatimi efektiv i tij në praktikë mbetet një sfidë, sidomos në lidhje me vlerësimin e riskut dhe lëshimin e Urdhrit për Masat Paraprake të Mbrojtjes së Menjëhershme.

Një vend të veçantë në drejtim të luftës ndaj dhunës me bazë gjinore dhe parandalimit, por dhe adresimit të diskriminimit ndaj grave ka zënë kontributi i organizatave të shoqërisë civile, përmes shërbimeve të mbështetjes dhe monitorimeve të veprimtarive institucionale. Këto organizata kanë konstatuar se, situata e pandemisë vështirësoi aksesin e viktimave të dhunës në familje në sistem dhe në disa raste Mekanizmat e Koordinuar të Referimit janë gjendur të papërgatitur për t'iu përgjigjur rasteve me masa të menjëhershme dhe të përshtatura, me qëllim parandalimin dhe mbrojtjen nga dhuna me bazë gjinore, përfshirë dhunën në familje. Institucionet përgjegjëse për barazinë gjinore në nivel qendror dhe mekanizmat kundër dhunës në familje vuajnë mungesa në burime njerëzore dhe financiare. Sistemet që gjenerojnë të dhëna në lidhje me viktimat e dhunës në familje rezultojnë se nuk janë të sinkronizuara mes tyre.

Rritja e bashkëpunimit mes institucioneve përgjegjëse, fuqizimi i strukturave të barazisë gjinore dhe kundër dhunës në familje, zgjerimi i shërbimeve për viktimat e dhunës në marrëdhëniet familjare dhe buxhetimi i shërbimeve, janë disa nga rekomandimet më të rëndësishme që adresohen në këtë raport si të domosdoshme me qëllim përmirësimin e zbatimit të legjislacionit kundër dhunës në familje.

² Avokati i Popullit, Kërkesë zyrtare për 27.8.2020

³ <https://www.oranews.tv/ndalimi-i-aktiviteteve-politike-mediu-con-ne-kushtetuese-vendimin-e-eksperteve/>

Nga të dhënat e Policisë së Shtetit, gjatë 8 mujorit të parë të këtij viti, një pjesë e të cilës përkon me periudhën e karantinimit gati 3 mujor si rezultat i masave anti-Covid, ka filluar procedimi penal për 1006 raste për veprën penale të dhunës në familje parashikuar dhe për 91 raste për shkelje të urdhrat të mbrojtjes.

Sipas disa burimeve të analizuara në këtë raport, dhuna ndaj grave në zgjedhje dhe politikë ka qenë prezente duke u evidentuar si, dhunë e ushtruar ndaj pjesëmarrëseve gra në zgjedhje për të penguar votimin e tyre të fshehtë e të lirë, përfshirë këtu mjaft raste të votimit familjar. Gjithashu është evidentuar edhe gjuha e urrejtjes për shkaqe gjinore ndaj grave në zgjedhje, grave që ushtrojnë funksione në politikë, etj. Organizatat e shoqërisë civile sjellin në vëmendje nevojën e monitorimit të dhunës ndaj grave në zgjedhje e politikë, si dhe kanë ngritur çështjen e forcimit të mekanizmit të kuotës gjinore në legjislacionin zgjedhor, me qëllim që të mos ketë kthim mbrapa në këtë drejtim.

Megjithëse gratë dhe vajzat përballen me diskriminim për shkak të gjinisë dhe/ose të shumëfishtë, përdorimi i mjeteve ligjore si ankesave për Komisionerin për Mbrojtjen nga Diskriminimi (përfshi këtu edhe fillimin e hetimit të rasteve me inisiativë) apo paditë drejtuar gjykatës kanë qenë instrumenta të kufizuar dhe pak të përdorur.